РОЗДІЛ 1

ТІ МАЛІ РОЗБИШАКИ ховалися там, у високій траві. Місяць, хоч і не вповні, яскраво підсвічував їх іззаду, тож цієї глупої ночі я бачив їх ясно, як удень. На чорному полотні неба спалахували блискавиці. Я сидів на порозі кухні міс Вотсон і розгойдував ногою хитку дошку сходів. Я знав, що вже завтра вона накаже мені її полагодити. Я чекав, поки вона дасть мені буханець кукурудзяного хліба, який спекла за рецептом моєї Сейді. Очікування — чимала частина життя раба: чекати і чекати, щоби чекати ще. Чекати на вимоги. Чекати на їжу. Чекати на кінець світу. Чекати на справедливу та заслужену винагороду християнина наприкінці цього всього.

Ті білі хлопці, Гак і Том, стежили за мною. Вони постійно у щось бавилися, і в їхніх іграх я завжди був або лиходієм, або здобиччю, але неодмінно якоюсь їхньою забавкою. Вони гасали неподалік разом із кліщами, комарами та іншою кусючою комашнею, але жодного разу не наблизилися до мене. Завше вигідно давати білим те, чого вони хочуть, тому я зійшов на подвір'я і гукнув у ніч:

— Кого там носить у темряві?

Вони незграбно зашаруділи і захихотіли. Ці хлопці не могли би тихо підкрастися і до сліпоглухого під час

виступу оркестру. Краще марнувати час, рахуючи блискавиці, ніж морочитися з ними.

— Гаразд, ліпше вмощу свої старі кістки отут на ґанку і знову дослухатимуся до цього шуму. Може, то якийсь чорт або відьмак. Ліпше залишуся тут, де безпечно.

Я присів на верхню сходинку і сперся спиною на стовпчик. Я був зморений, тому заплющив очі.

Хлопці жваво перешіптувалися, і я чув їх ясно, мов церковний дзвін.

— Він заснув? — спитав Гак.

— Мабуть, так. Я чув, що нігери можуть отак засинати,— сказав Том і клацнув пальцями.

— Чш-ш! — шикнув Гак.

— Треба його прив'язати,— запропонував Том.— Прив'язати до стовпа, на який він сперся.

— Ні,— заперечив Гак.— А що, як він прокинеться і здійме ґвалт? Тоді мене застукають надворі, а не в ліжку, де я мушу бути.

— Ну добре. Але знаєш що? Мені треба свічок. Я прослизну до кухні міс Вотсон і прихоплю кілька.

— А що, як розбудиш Джима?

— Нікого я не розбуджу. Сплячого нігера грім не добудиться. Хіба ти не знаєш? Ні грім, ні блискавка, ні гарчання левів. Я чув про одного, який проспав навіть землетрус.

— Як думаєш, на що схожий землетрус? — спитав Гак.

— Це наче батько, що будить тебе серед ночі.

Хлопці незграбно поплазували рачки і не надто тихо пролізли рипучими дошками ґанку через голландські двері до кухні міс Вотсон. Я чув, як вони нишпорили там, відчиняли шафи й висували шухляди. Я не розплющував очей і не зважав на комара, що опустився мені на руку.

— Ось,— сказав Том.— Я взяв лише три.

— Не можна так просто брати свічки в старої леді,— зауважив Гак.— Бо це крадіжка. А що як вони звинуватять у цьому Джима?

— Диви, я лишу їй цього п'ятака. Цього більш ніж достатньо. Раба вони не запідозрять. Бо де раб візьме п'ять центів? А тепер гайда звідси, поки вона не з'явилася.

Хлопці вийшли на ґанок. Навряд чи вони усвідомлювали, якого галасу наробили.

— Ти ще мав залишити записку,— нагадав Гак.

— Не треба,— сказав Том.— П'ятака досить.

Я відчув, як погляди хлопців зупинилися на мені. Я не ворушився.

— Що ти робиш? — запитав Гак.

— Збираюся трохи пожартувати над старим Джимом.

— Ти розбудиш його, та й по всьому.

— Тихо!

Том став позаду мене і взявся за криси мого бриля біля самих моїх вух.

— Томе! — занив Гак.

— Тихо, кажу! — Том стягнув бриля з моєї голови.— Я жартома повішу цього бриля на ось цей цвях.

— І що з того буде? — спитав Гак.

— Коли він прокинеться, то подумає, що це зробила відьма. Шкода, що нас не буде поруч, щоби це побачити.

— Гаразд, най буде на цвяху. А тепера гайда звідси! — сказав Гак.

Хтось зашарудів у будинку, хлопці кинулися навтьоки і, здійнявши порох, на повному скаку завернули за ріг. Я слухав, як стихають їхні кроки.

Хтось з'явився на кухні і став біля дверей.

— Джиме? — Це була міс Вотсон.

— Так, мем?

— Ти спав?

— Ні, мем. Я дуже ся стомив, але не спав.

— Ти був у мене в кухні?

— Ні, мем.

— Хтось був у мене в кухні?

— Ні, я ніц не видів, мем.— Це була майже чиста правда, оскільки очі мої весь той час були заплющені.— Я нікого не видів на вашій кухні.

— Що ж, ось тобі кукурудзяний хліб. Передай Сейді, що мені сподобався її рецепт. Я дещо в ньому змінила. Ну знаєш, трохи його покращила.

— Так, я їй скажу.

— Ти десь бачив Гака? — запитала вона.

— Він раніше тут був.

— Давно?

— Не дуже,— відповів я.

— Джиме, я зараз у тебе щось запитаю. Ти заходив до бібліотеки судді Тетчера?

— До його... що?

— До його бібліотеки.

— Ви про ту кімнату з усіма отими книжками?

— Так.

— Ні, міс. Я бачив ті книги, але в тій кімнаті не був. Чом ви мене питаєте?

— О, він помітив, що з полиці зникла якась книжка.

Я розсміявся:

— Що ж я робитиму із книжкою?

Вона теж розсміялася.

КУКУРУДЗЯНИЙ ХЛІБ, ЗАГОРНУТИЙ у тонкий рушник, був гарячий, і мені довелося перекладати його з руки в руку. Я був голодний і подумував про те, щоб його скуштувати, але хотів, щоби перші шматочки дісталися Сейді та Ліззі. Коли я переступив поріг, Ліззі підбігла до мене, принюхуючись до повітря, мов гончак.

— Що це так пахне? — запитала вона.

— Гадаю, це кукурудзяний хліб,— відповів я.

— Міс Вотсон скористалася особливим рецептом твоєї мами, і хліб, безумовно, добре пахне. Вона повідомила мені, що внесла в рецепт кілька змін.

Сейді підійшла до мене, поцілувала в губи і долонями погладила моє обличчя. Вона вся була м'якою, і губи її були м'якими, але руки були так само шорсткими, як і мої після роботи в полі, хоча все ще залишалися ніжними.

— Завтра я обов'язково поверну їй цей рушник. Білі завжди пам'ятають про такі речі. Присягаюся, я навіть думаю, що вони щодня виділяють спеціальний час, аби перерахувати рушники, ложки, чашки та все інше.

— Це чиста правда. Пам'ятаєш, як я забув повернути граблі до сараю?

Сейді поклала кукурудзяний хліб на стіл, насправді — на пеньок, що правив нам за стіл. Вона відрізала дві скибочки і простягнула мені та Ліззі. Я відкусив шматочок, Ліззі теж. Ми поглянули одне на одного.

— Але ж він так смачно пахне,— сказала дитина.

Сейді відрізала шматочок і поклала собі до рота.

— Присягаюся, у цієї жінки просто талант не вміти готувати.

— Мені обов'язково його їсти? — спитала Ліззі.

— Ні, не обов'язково,— відповіла Сейді.

— Але що ти скажеш, коли вона спитає тебе про нього? — запитав я.

Ліззі прочистила горло:

— Міс Вотсон, отакого кукурудзяного хліба я зроду не куштувала.

— Спробуй «отакого ось»,— запропонував я.— Це буде правильна неправильна граматика.

— Отакого ось кукурудзяного хліба я зроду не куштувала,— сказала вона.

— Дуже добре,— похвалив я.

У дверях нашої халупи з'явився Альберт.

— Джеймсе, ти ідеш?

— Зараз буду. Сейді, ти не проти?

— Іди,— сказала вона.

Я ВИЙШОВ НАДВІР і попрямував до великого вогнища, навколо якого сиділи чоловіки. Зі мною привіталися, і я теж сів. Ми трохи побалакали про те, що сталося з утікачем на іншій фермі.

— Так, вони його добряче відлупцювали,— сказав Доріс.

Доріс був чоловіком, але це, схоже, не турбувало його власників, коли вони давали йому жіноче ім'я.

— Вони всі потраплять до пекла,— заявив старий Люк.

— Що сьогодні з тобою сталося? — спитав мене Доріс.

— Нічого.

— Щось та мало статися,— наполягав Альберт.

Вони всі чекали, що я розповім їм якусь історію. Очевидно, що я добре вмів це робити — розповідати історії.

— Нічого, окрім того, що мене сьогодні занесло до Нового Орлеана. Крім цього, нічого не сталося.

— Тебе… що? — перепитав Альберт.

— Так. Бачите, я думав, що десь опівдні поринув у приємну дрімоту, а наступне, що я пам'ятаю,— стою на жвавій вулиці, а навколо мене вози, запряжені мулами, і все таке інше.

— Ти божевільний,— сказав хтось.

Я побачив, як Альберт знаком дає мені знати, що неподалік білі. Потім я почув незграбне ворушіння в кущах і зрозумів, що то були ті двоє.

— Як я вже казав, спершу я знайшов свого бриля на цвяху. «Та не чіпляв я його туди»,— кажу собі. А потім допетрав, що то, мо, якісь відьми зробили. Я їх не бачив, але то, відай, були вони. І їдна з них, та, що взяла мого бриля, вона ж і випхала мене в Н'Орлеан. Може у це повірити?

Зміна манери моєї оповіді привернула увагу решти до присутності білих хлопців. Тож мій показовий виступ перед ними став обрамленням самої розповіді. Моя історія тепер стала не так казкою, як справжньою виставою для тих двох.

— Та ти шо! — мовив Доріс.

— Із цими відьмами не тра жартувати.

— Еге ж,— погодився інший чоловік.

Ми почули, як хлопці захихотіли.

— Тож я в Н'Орлеані, і знаєте що? — спитав я.— Аж раптом з-за спини до мене приступа нечистий та й каже: «А що це ти тут робиш у місті?». А я кажу, що й не стямлюся, як ся тут опинив. І знаєте, що він мені вповідає, знаєте, що?

— Що він тобі вповідає, Джиме? — спитав Альберт.

— Він ка', що я, Джим, буду вільною людиною. Він ка', що ніхто довіку вже не взиватиме мене нігером.

— Крий Боже! — аж скрикнув коваль Скінні.